

О ПРОБЛЕМУ СУПРОТСТАВЉЕНОСТИ ЈЕВАНЂЕЛСКИХ ПАСХИ

Никола З. Поповић*
 Епархија шабачка,
 Шабач

Апстракт: Стараозавешта Пасха одувек је била и остала центар јеврејској богослужбеној и духовној животи. Празник јесте обележавање и сећање на прелазак јеврејској народа преко мора, избављење из ројства у Египту у слободу пустиње, из смрти у животи. Хришћова крсна смрт и васкрсење била је око/на Пасху, исјунивши њен карактер празника преласка, овога пушта из смрти у вечни животи. Јеванђеља су сведочанства и вести тој догађаја, али нам дају сувројне податке о времену када је Христос обележио Пасху. Управо овај рад има за циљ да скрене пажњу на неке чињенице, којима овај пасхални проблем може да буде решив. Најпре, то су неке оштре чињенице о празнику Пасхе, са нарочитим осврћом на проблем времена клања пасхалној јагњетици и рачунања почетка дана у то време. Ово можемо дојунити детаљима о Пасхи из Јеванђеља, као и покушајем одређивања године стародања и васкрсења Господа Исуса Христа, а све време стављајући нагласак на историјски и календарски карактер Пасхе.

Кључне речи: Исус Христос, Јеванђеља, Јован Крститељ, календар, синојичка Јеванђеља, Пасха, пасхално јагње, првосвештеници Храма, рефекти Јудеје, римски цареви, шеширарси.

У предању Цркве никада није било спорно да је крсна смрт Господа Исуса Христа била у петак на или око јеврејског празника Пасхе. Читајући сва четири Јеванђеља имамо утисак привидне

* nikolapopovic83@yahoo.com.

контрадикторности између Матеја, Марка и Луке са једне, и Јована са друге стране. Чињеница у свим Јеванђељима јесте и да је Христос имао вечеру са ученицима уочи смрти, као и да је распет и умро у петак, али постоји извесна контрадикторност између, са једне стране, синоптичких јеванђеља¹ а, са друге стране, Јеванђеља по Јовану и Апостола Павла, по питању када је била Пасха. Читајући прве можемо видети да је Пасха била у четвртак, с обзиром на клање пасхалног јагњета и пасхалну вечеру коју спомињу. Мада, Јеванђеље по Луки (29, 17), са друге стране помиње и то да је Пасха истовремено у петак – и овде је сагласно са Јованом – можемо претпоставити да Лука мисли на Празник пресних хлебова, с обзиром на синонимност терминологије онога времена, о чему ће касније бити напоменуто. Насупрот њима, читајући Апостола Павла и Јеванђеље по Јовану, јасно је да је Христос распет и умро у петак, на Пасху (1 Кор. 5, 7; Јн. 18, 28; 18, 39).

Трећа Пасха

Јеврејски празник Пасха увек се обележава у исти датум сваке године, гледано у односу на њихов лунарни календар, а то је 14. нисан – као први дан, закључно са 21. нисаном – као последњим празничним даном. Црква се држала истог принципа када је своју лунарну крсто-васкрсну Пасху морала да пребаци у соларни, јулијански календар.² Пасхални празник се састоји из два дела: први је Пасха у ужем смислу и обележава се 14. нисана, а други је Празник бесквасних хлебова који се обележава од 15. до 21. нисана. Термини *Пасха* и *Празник бесквасних хлебова* јесу синоними у првој полови-

¹ Термин који означава Јеванђеља по Матеју, Марку и Луки.

² Принцип непроменљивост датума Пасхе: кад је тај непроменљиви датум, са лунарног 14. нисана, пребачен у соларни, био је то први пун месец који падне након пролећне равнодневнице, како је Пасха код Јевреја увек била. Тако је тај пун месец, дакле, био исти онај када је у лунарном јеврејском календару пао 14. нисан и почињао Пасхални празник. Даље је требало утврдити када је пасхална васкрсна недеља, с обзиром да је Христос васкрсао у прву недељу после Пасхе, када је временски било његово историјско Васкрсење. Тако је постављена и васкрсна недеља, а то је прва недеља после пуног месеца. Тако је лунарна хришћанска крсто-васкрсна Пасха пребачена у соларни – јулијански календар, и раздвојена потпуно од јеврејске, наглашавајући раније онај Христов васкрсни аспект Пасхе. На овај начин је најпрецизније могуће извршена трансформација из календара у календар без губљења ранијег принципа датума прославе Пасхе, а који је задржан на овај начин.

ни првог века по Христу,³ било да се њима означава један од ова два празника или само један од њих. Исто тако их користе и новозаветни аутори, Јеванђелисти (Мт. 26, 17; Мк. 14, 1; 14, 12; Лк. 22, 1; 22, 7). Сам дан Пасхе – 14. нисан, обележавао се тако што се најпре клало пасхално јагње, а након овога, увече, јела се пасхална вечера (седер). Клање јагњета спомињу синоптици, као нешто што су ученици Христови спремили и што је претходило Тајној вечери, седеру. Клање јагњета обављало се у Храму и то у тачно одређено време – *увече*, како је то Закон Мојсијев прописивао (Изл. 12, 6; Лев. 23, 5). На оба места, у обе књиге, дослован превод ових термина са енглеског био би *између вечери*, при чему је термин *вечери* у множини. Његово тумачење од стране две највеће теолошке школе тога времена, у време Христа, па самим тим и практиковање, било је спорно. Термин у првој поменутој књизи садужеји су тумачили тако да се односе на период од заласка Сунца до потпуног мрака. Насупрот садужејима, њихови опоненти фарисеји сматрали су да се ово односи на период од око поднева, па све до заласка Сунца. Исто је било и са термином у другој књизи. Фарисеји су тумачили слично – да се односи на период од средине поподнева, када је Сунце у опадању и врућина посустаје, па све до заласка Сунца. Садужеји и на овом месту нису одступали од ранијег става. Након клања пасхалног јагњета, увече, следила је пасхална вечера (седер).

Даље, да бисмо употпунили слику, погледајмо и на крају како се рачунао почетак дана у то време. У предвавилонско доба, почетак дана јесте са изласком Сунца (Пост. 1, 5),⁴ док у периоду после вавилонског ропства, дан почиње да се рачуна са заласком Сунца (Лев. 23, 32), тачније када три звезде постану видљиве на небу.⁵ Ова потоња пракса вероватно долази до изражаја, никако пре периода грчких освајања и њиховог културног утицаја, јер и сами Грци су почетак дана рачунали са заласком Сунца.⁶ У доба римског ропства прихватили су и почетак дана у поноћ, праксу у Риму, али само у неким цивилним стварима, вероватно због односа и послова са нејеврејима,⁷ а који је Црква и данас наследила у погледу поста. Од периода

³ Јосиф Флавије, *Јудејски раш*, II, глава I, 3; IV, глава VII, 2; V, глава III, 1; *Јудејске сџарине*, XIV, глава II, 1; XVII, глава IX, 3; XVIII, глава II, 2; XX, глава V, 3;

⁴ Jacob Z. Lauterbach, *Rabbinical essays*, на <http://www.2besaved.com/2BSDayStartExtra.html>, приступљено: 31. 1. 2013. године.

⁵ Радомир Милошевић, *Хронологија и календарографија*, Смедерево, 2005, стр. 170–171.

⁶ *Истио*, стр. 169.

⁷ *Истио*, стр. 171.

после вавилонског ропства, први систем задржан је у Храму, а овоме су допринела и нека жртвена правила, која су на то указивала непосредно (Бр. 28, 3–5; Лев. 22, 30; 7, 15), али и делови у погледу описа пасхалног догађаја (Бр. 33, 3). Овакав систем је, дакле, био систем рачунања Храма, ради приношења жртава и никако није искључиво садужеја, који су га могли примењивати с обзиром да су зависили од Храма и за њега били везани. На његову присутност у Храму указује и Талмуд.⁸ Чак и у каснијем периоду јеврејске историје, ова пракса је присутна. Наиме, у другој половини дванаестог века, Венјамин из Толеда помиње неку јеврејску секту са Кипра, која је шабат обележава од суботе ујутру до недеље ујутру.⁹ Насупрот овоме, обичан народ је брзо усвојио нову праксу, која постаје уобичајена и широко прихваћена. Тако је за ове прве, шабат почињао у суботу ујутру,¹⁰ а завршавао се у недељу ујутру. За друге шабат је почињао у петак увече, а завршавао се у суботу увече. Овакву праксу су наследили и данашњи Јевреји, наследници фарисејске школе. Значи да је тако било и у Христово време: Храм се држао старог система, а фарисеји, који су имали упориште у народу, или бар њихова већина, као и већина народа, брзо је прихватила и држала се новог система.

Ова двострука пракса приметна је и у сва четири Јеванђеља, ако се пажљиво прочитају поједини оскудни делови. Тако, Јеванђеља од Матеја (4, 2; 27, 57–60; 27, 62; 28, 1), Марка (15, 42; 16, 1; 16, 9) и Луке (23, 54; 24, 1) указују нам да почетак дана јесте у време изласка Сунца, што значи да се њихови аутори онда строго држе храмовне праксе. Онда за њих Пасха 14. нисана јесте у четвртак, који почиње изласком Сунца, да би се заласком Сунца клало пасхално јагње (Мт. 26, 17; Мк. 14, 12; Лк. 22, 7–8), па затим следи пасхална вечера (Мт. 26, 20; Мк. 14, 17–18; Лк. 22, 13–14). Насупрот њима, код Јована, почетак дана јесте са заласком Сунца (19, 31; 19, 38–42; 20, 1; 20, 19) и он следује народској пракси, пракси већинског становништва оног времена, којој припадају и фарисеји – али и Апостол Павле, ученик фарисејски (Дап. 22, 3; 23, 6; Фил. 3, 5), – пракси која је била уобичајена и у јеврејској дијаспори. Тако овде, Пасха 14. нисана пада у петак, дан почиње заласком Сунца, у време када су садужеји већ клали своје пасхалне јагањце и када је Христос јео пасхалну вечеру. Вероватно да су обе ове календарске праксе биле

⁸ Hul. 83a

⁹ Jacob Z. Lauterbach, *Rabbinical essays*, на <http://www.2besaved.com/2BSDayStar-Extra.html>, приступљено: 31. 1. 2013. године.

¹⁰ Овде користимо терминологију нашег данашњег астрономско-цивилног рачунања дана у односу на њихово, да би ова пракса била јаснија.

подједнако и без проблема заступљене у најранијој Цркви, с обзиром да су је чиниле различите групе Јевреја (Дап.15, 5). Са друге стране, речено је да за било коју теолошку школу и слој тог времена термини *Пасха* и *Бесквасни хлебови* јесу синоними, било да се означавају оба или један од ових празника. Када ово узмемо у обзир, не треба да чуди што за рану Цркву Христос јесте јео пасхалну вечеру, али је и распет на Пасху. Зависи из које теолошке школе и друштвене групе је особа долазила, и оба начина су била присутна у апостолско време као исправна, без стварања конфузије. Јованово наслеђе, које се састојало у везивању Пасхе за петак, преовладало је код јудеохришћана у дијаспори, који су постали доминантна јеврејска група након рушења Храма 70. године по Христу, и у рабинском јудаизму. Ова јеврејска пракса је остала потом доминантна у целој Цркви, а грчки утицај по овом питању само ју је ојачао. Православна Црква се строго држи ове праксе и до данашњег дана у богослужењу које рачуна са заласком Сунца.

Година страдања Исуса Христа

Сва четири Јеванђеља сагласна су да почетак деловања Исуса Христа јесте у време Јована Крститеља (Мт. 3, 13; Мк. 1, 9; Лк. 3, 21) али и да они одређују почетак деловања Јована, а не Исуса Христа. Христово деловање јесте у односу на Јованово, а после његовог крштења, када је Јован већ постигао извесну популарност и утицај код Јевреја.

Међу Јеванђелистима Лука је најпрецизнији када одређује почетак деловања Јована Крститеља (3, 1): „1 Ἐν ἑτειδὲ πεντεκαίδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τετραρχούντος τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχούντος τῆς Ἰουραίας καὶ Τραχωνίτιδος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχούντος, 2 ἐπ' ἀρχιερέως Ἄννα καὶ Καϊάφα.“¹¹ То је било у петнаестој години владавине Цезара Тиберија, када је Јудејом управљао Понтије Пилат, а локални тетрарси су били Лисанија, Ирод и Филип, за време првосвештеника Ане и Кајафе. Овде се помињу двојица првосвештеника, од којих је први Ана (Ἄννας). Био је син Сетов, а првосве-

¹¹ „1. А у петнаестој години владавине Цезара Тиберија, кад управљаше Понтије Пилат Јудејом, и Ирод четворовласник Галилејом, а Филип, брат његов четворовласник Итурејом и земљом Трахонитидом, и Лисаније четворовласник Авилном, 2. За вријеме првосвештеника Ане и Кајафе.“

штеничку службу је држао од 6. до 15. године по Христу,¹² у време неколико управника Јудеје: Копонија (Соронијус) од 6. до 9. године по Христу, Марка Амбивила (Marcus Ambivilus) од 9. до 12. године, Анија Руфа (Annius Rufus) од 12. до 15. године и Валерија Грата (Valerius Gratus) од 15. године,¹³ и који је сменио Ану са места првосвештеника. С обзиром да по Мојсијевом закону једном изабрани првосвештеник то јесте доживотно (Бр. 18, 7; 35, 25; 35, 28), разумљиво је зашто га Лука тако третира, вероватно као и други тога времена. Други првосвештеник је Јосиф син Кајафин, познатији у Јеванђељима само под именом Кајафа (Καϊάφας). Био је усвојеник и зет претходно поменутог Ане, а као првосвештеник у периоду од 18. до 36. године.¹⁴

Лука даље спомиње тројицу тетрараха:¹⁵ Лисанију, Ирода и Филипа. О поменутом Лисанији историја зна врло мало, а главни извор за њега је јеврејски историчар из првог века по Христу Јосиф Флавије. Јосиф најпре помиње Лисанију, сина Птолемејевог, из првог века пре Христа, који је наследио оца,¹⁶ а на другом месту каже да је Ирод Агрипа, владар Јудеје од 41. до 44. године, наследио Авилину Лисанијеву,¹⁷ не говорећи опет о којем Лисанији је реч. Даље, извор о овом тетрарху, који је владао од 40 до 36. године пре Христа, јесте новчић који га на аверсу приказује крунисаног, а на реверсу стоји богиња Атина која у руци држи крилату богињу Нике, копље и штит, и са натписом: „Лисаније, терарх и архијереј“.¹⁸ Потом имамо натпис нађен у храму у Авилини, граду недалеко од данашњег Дамаска, који гласи: „За спасење господара Августа и свих у њиховом дому, Нимфеј ослобођеник Орла Лисаније, тетрарха који је основао ову улицу и друге ствари.“¹⁹ Грчка реч *Севасџион*, *Севасџиос* (*σεβαστής*) синоним је за латински термин *Авџустџи* (*Augustus*), а тако је и преведена, и на овом месту је генитив множине и

¹² Јосиф Флавије, *Јудејске стџарине*, XVIII, глава II, 1

¹³ *Исџио*, XVIII, глава I, 1; XVIII, глава II, 2

¹⁴ *Исџио*, XVIII, глава II, 2

¹⁵ Тетрарх је од грчке речи *Τέτραρχος*, што значи „владар четвртине“. У античко доба је означавао владара који влада четвртином неке државе, а у том значењу је реч употребљена и код Луке.

¹⁶ Јосиф Флавије, *Јудејски раџи*, I, глава XIII, 1; II, глава XII, 5; *Јудејске стџарине*, XIV, глава XIII, 3; XV, глава IV, 1

¹⁷ Јосиф Флавије, *Јудејски раџи*, II, глава XII, 8; *Јудејске стџарине*, XIX, глава V, 1

¹⁸ *A coin of Lyasanius*, погледати материјал преузет са адресе: <http://www.josephus.org/FlJosephus2/lysaniasCoin.htm>, приступљено: 22. 3. 2013. године.

¹⁹ Gary Goldberg, *Josephus mail and frequently asked questions*, на <http://www.josephus.org/FlJosephus2/MailAndFAQ.htm#Lysanias>, приступљено: 22. 3. 2013. године.

први пут се употребила у овом значењу 14. године по Христу за Тиберија и Ливију.²⁰ Значи, натпис можемо сместити негде после ове године. Јасно је да поменути натпис спомиње Лисанију којег раније и Јосиф спомиње. Поменути извори нам нису довољни да претпоставимо постојање неког Лисаније тетрарха у првој половини првог века по Христу. Врло вероватно је да га Лука користи у истом значењу као и Јосиф Флавије, а то је да означи само територију која је припадала некада овоме тетрарху: Авелина Лисанијева.

Други тетрарх је Ирод Антипа, син и наследник претходног владара краља Ирода Великог. Након очеве смрти преузео је власт над неким областима, међу којима је и Галилеја, а владао је све до 39. године, када га је римски владар Цезар Калигула (Gaius Iulius Caesar Germanicus) отерао у прогонство.

Последњи поменути тетрарх је Филип или код савремених историчара зван и Ирод Филип, полубрат поменутог тетрарха, а такође син Ирода Великог. Областима које је наследио од оца владао је до 34. године. На почетку стиха, Лука спомиње двојицу Римљана: Цезара Тиберија и Понтија Пилата. Римски владар Цезар Тиберије, био је посинак и наследник првог владара принципатског Рима, Цезара Августа (Imperator Gaius Julius Caesar Octavianus Divi Filius Augustus). Свог рођака Тиберија Нерона (Tiberius Claudius Nero) Цезар Август је најпре званично усинио у јуну 4. године по Христу,²¹ и као усвојеник је познат под именом Цезар Тиберије (Tiberius Julius Caesar). Исте те године, Тиберије је примио врховну власт у Риму, а 13. године, Август га је начинио јединим наследником,²² и он добија потпуно овлашћење у власти, једнако ономе које је имао Цезар Август. На овај начин је постао оно што би ми данас рекли сувладар. На овај начин Тиберије је већ почео да влада и његова власт је била равна оној коју је поседовао Август, с обзиром да је овај био тешко болестан. Када је годину касније, 14. године, Август умро, Сенат Рима само је озаконио ранију Тиберијеву позицију, овога пута као јединог носиоца власти. Том приликом додате су му почасне титуле Отац Отаџбине (Pater Patria) и Август (Augustus). Прву је одбио да носи, а другу, титулу Августа, додао је своме личном имену и звао се Тиберије Цезар Август (Tiberius Caesar Augustus).²³ Почео је да се зове и сином божанског Августа (Imperator Caesar Divi Augustus filius Augustus). Друга поменута личност

²⁰ Исио.

²¹ Werner Eck, *The age of Augustus*, 2003, стр. 119.

²² Исио, стр. 120.

²³ Theodor Mommsen, *A history of Rome under the emperors*, New York, 1999, стр. 115.

је римски управник Јудеје, Понтије Пилат (грч. Πόντιος Πιλάτος; лат. Pontius Pilatus), а ту службу је држао од 26. до 36. године.²⁴ Тадашња римска провинција Јудеја (Iudaea) у себе је поред Јудеје укључивала и Самарију, била је империјална провинција, а на челу у време Пилата био је управник са титулом префекта (praefectus), коју је имао и сам Понтије Пилат.²⁵

Лука најпре спомиње (3, 1) петнаесту годину владавине Цезара Тиберија. С обзиром да се Тиберије зове Цезаром од усиновљења, па све до своје смрти, а да је власт фактички имао од 12. године, па затим званично од 15. године, и једна и друга године могу бити полазна тачка за рачунање код Луке. Ако узмемо прву године онда делатност Јована Крститеља почиње 28. године, а ако је у питању друга, то онда бива 29. године. Узевши било коју од ове две године, обе ће се поклопити с годинама власти тетрараха и префекта Понтија Пилата. Сагледавши најпре почетну годину деловања Јована Крститеља, у односу на њега сагледаћемо почетак и крај деловања Исуса Христа. Али чак и да одредимо почетак Јовановог деловања, не можемо прецизно утврдити када је тачно Христос након њега почео, али зато знамо колико је трајало деловање до његове крсто-страдалне Пасхе.

Најпрецизнији податак о томе даје нам Апостол и Јеванђелист Јован Богослов, за разлику од осталих Јеванђелиста, који нам дају слику деловања Христа, али нам не говоре колико је трајало дуго. Јован је најпотпунији јер спомиње три јеврејске Пасхе: прву Пасху (2, 23; у вези са 2, 13), другу (6, 4) и на крају трећу, крстострадалну (11, 53, у вези са 19, 14). Око њих су смештена деловања Христа. Пре прве Пасхе Јован спомиње најпре крштење Христово у Јордану (1, 28–34), затим свадбу у Кани Галилејској (2, 1–11) па Христово подучавање у Храму у Јерусалиму (2, 12–25). Свадба у Кани је почетак деловања Исуса Христа, а с обзиром да претходна Јеванђеља спомињу пре почетка, пост у пустињи (Мт. 4, 1–11; Мк. 1, 12–13; Лк. 4, 1–13), њега можемо сместити између крштења и свадбе и тако употпунити целу слику.

Даље, узмимо у обзир да је почетак јеврејске лунарне године био у пролеће (Изл. 12, 2; Бр. 16, 1) али и у јесен (Лев. 23, 24–15; Бр. 29, 1–2). Задња пракса била је цивилна, а прва храмовна, да би од времена Макавеја обе биле од јесени, првог тишрија. Тако онда

²⁴ Јосиф Флавије, *Јудејске старине*, XVIII, глава II, 2

²⁵ Понтије Пилат традиционално је познат као прокуратор (procurator), јер тако о њему пише Тацит (*Анали*, 15, 44). Међутим, 1961. године откривен је кречњачки блок, тзв. Пилатов камен, који га описује као *praefectus iudaeae*.

горе описане догађаје можемо сместити у интервал од тишрија до нисана, у време до прве јеврејске Пасхе. Овде узмимо у обзир и то да Јевреји Христу, мало пре прве Пасхе, приликом подучавања у Храму, говоре како је Храм грађен четрдесет и шест година (Јн. 2, 20): „20 εἶπον οὖνοι Ἰουδαῖοι τεσσαράκοντα καὶ ἕξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν“.²⁶ Погледавши пажљиво текст, видећемо да постоји термилошко одређење шта је завршено током тих четрдесет и шест година. Користи се реч ὁ ναὸς, којом се означава цео Храм, тј. сама грађевина Храма. У деловима текста Јовановог Јеванђеља користе се и речи τῷ ἱερῷ (2, 14) и τοῦ ἱεροῦ (2, 15), којима се уствари означава шира околина Храма, тј. цело храмовно подручје са свим зградама. У својим делима Јосиф Флавије ове термине користи у истом значењу. Значи да је краљ Ирод Велики почео да зида саму зграду Храма у осамнаестој години своје владавине,²⁷ то јест 19. године пре Христа, а градња је онда била завршена 28. године после Христа. Дакле, почетак делатности Исуса Христа, али и Јована Крститеља, пада у период око 28. године. Након овога следи друга поменута јеврејска Пасха, наредне године у нисану. Трећа је након ове, и то је Христов крвострадална Пасха, а она може пасти, према ономе што сада имамо, најкасније 34. године, када умире тетрарх Филип, најраније од свих поменутих властодржаца.

Закључак

Ако употпунимо ову слику о јеврејској Пасхи са горњим подацима, као и онима која нам дају Јеванђеља, видећемо да је најпре у Храму са изласком Сунца почињала Пасха 14. нисана у четвртак. Са заласком Сунца следила су жртвовања пасхалних јагањаца, у чему су учесовали и Апостоли, након чега је у домовима била пасхална вечера, коју је Христос јео са својим ученицима. Све ово се до ујутру морало завршити, а да Христос јесте завршио видимо и по томе што је ухапшен ноћу, после пасхалне вечере. Ујутру је за Храм почињао 15. нисан, петак. Док су са заласком Сунца у Храму поједини теолошки кругови клали пасхалне јагањеце, за већину народа и за фарисеје, заласком је тек почињао 14. нисан, петак. Своје

²⁶ „20. А Јудејци рекоше: Четрдесет и шест година зидан је овај храм, а ти ћеш за три дана да га подигнеш?“

²⁷ Јосиф Флавије, *Јудејске ствари*, XV, глава XI, 1

пасхалне јагањеце они су клали у току дана, сходно свом тумачењу и пракси, а пасхалну вечеру су тако јели тек увече, када је била субота, 15. нисан, „јер бијаше велики дан она субота“ (Јн. 19, 31), тј. први дан Празника бесквасних хлебова. Значи, у време када је Пилат судио Христу, када је Христос распет и умро, за Храм је био 15. нисан, а за народ и фарисеје 14. нисан, Пасха. Али и за једне и друге тај дан је био петак, и у томе се сва четворица Јеванђелиста слажу, да је дан распећа и смрти био петак.

С обзиром на ово, не треба да чуди што Апостол Павле назива Христа Пасхом, и индиректно и пасхалним јагњетом (1 Кор. 5, 7). На овај начин Павле прави паралелу са клањима у Храму која су била, јер Павле је био фарисеј, ученик фарисеја Гамалила (Дап. 22, 8). Увече је Христос био покопан од стране свог ученика Никодима, а то је за Храм још увек био 15. нисан, петак, те се смело радити. За фарисеје и велику већину народа, тада је била субота 15. нисан, тј. први дан Празника бесквасних хлебова и јели су пасхалну вечеру, за коју су се раније спремали.

Три дана од своје смрти Христос је васкрсао, у недељу ујутру. За Храм је то био почетак седмице, недеља, 17. нисан, док је за остале то био 16. нисан, и исто недеља. Тако видимо да Христова вечера са ученицима јесте била пасхална вечера (седер), али и његово распеће и крсна смрт су исто на Пасху. Све зависи које тадашње рачунање дана и време клање јагњета применимо. Пракса коју синоптици помињу јесте вероватно стари систем и за које је вечера Христова била 14. нисана на Пасху, а крсна смрт 15. нисана у петак. Насупрот, у Јеванђељу по Јовану, долази до изражаја пракса друге друштвене групе присутне у раној Цркви, народске, фарисејске и дијаспорске, и ту је Пасха 14. нисана, сада у петак, а не у четвртак, јер је тако била за већину људи у то време. Потврду о овоме можемо наћи у талмудском тракту *Санхедрин* који каже: „У предвечерје Пасхе, Исус Назарећанин је обешен.“²⁸ Тако видимо да међу Јеванђелистима нема контрадикторности, већ да све зависи из које друштвене групе и теолошке школе из времена Христа читамо Јеванђеље.

Узмимо, најпре, да је дан крстострадалне Пасхе 14. нисана био у петак, како су држали ондашњи фарисеји, јер то је наслеђе које прихватају и њихови данашњи верски наследници Јевреји, али су га имали и поједини хришћани у раној Цркви.²⁹ Такође, имајмо у

²⁸ Sanh.43a

²⁹ Василије Васиљевич Болотов, *Историја древне Цркве у њериоду до Константина*

виду и да је Храм завршен током 28. године. Када пребацимо, дакле, ову лунарну Пасху у јулијански календар, а имајући у виду све године у периоду од 28. до 34, имамо две године у овом интервалу које нам одговарају:³⁰ 30. година, кад је Пасха 7. априла, и 33. година, када је Пасха 3. априла. Почетак делатности Јована Крститеља можемо, наимае, сместити у 28. годину, ако узмемо све наведене чињенице али и раније поменуто прво давање врховне власти Тиберију. На први поглед, ово би значило да Исус Христос почиње исте године делатност када и Јован. Овде не смемо заборавити да у јеврејском календару почетак године пада 1. тишрија (септембар–октобар), али претходне године. Ово онда значи да њихова 28. година, гледано из угла нашег календара, почиње у септембру–октобру 27. године. Тако прва Пасха Христа пада 28. године, а трећа, крстотрадална пада 30. године, и све ово без пожуривања догађаја. Али ако обратимо пажњу на све наведене чињенице, као и почетак самосталне власти Цезара Тиберија, онда Јован делује почевши од 29. године. Тада је прва Христова Пасха 31. године, а трећа, крстотрадална је 33. године. Пошто смо овде узели праксу из Јеванђеља по Јовану, треба напоменути само да исте године важе и за синоптике који се држе храмовне праксе, с тим што се датум помера уназад за дан, на четвртак.

Данашња пасхална пракса Цркве јесте дала најпрецизнији одговор на проблем пребацавања старозаветне јеврејске Пасхе од 14. нисана и нове Васкрсне Пасхе, из лунарног у соларни календар, и која се појавила свакако веома рано и то вероватно у оним срединама које су хришћанску Пасху почеле прослављати по званичном соларном календару Римског царства. Ово је свакако било још у апостолско доба, када је Црква успешно овај датум пребацила у соларни календар, не нарушавајући онај старозаветни датумски принцип: принцип непромењивости датума од 14. нисана. Овако је лунарни календар лепо уклопљен у соларни, задржан је континуитет са старозаветном типологијом празника и тако је направљено одлично богослужбено–временско одређење у календару.

Великої, Краљево, 2009., стр.362–363.

³⁰ Colin J. Humphreys, *The mystere of the last supper*, Cambridge University Press, 2011., стр.50. Датуми су дати у јулијанском календару.

Библиографија

Извори

Флавије, Ј. (2001), *Јудејски раџ*, превео са латинског Душан Глумац, Београд.

Флавије, Ј. (2008), *Јудејске старине*, превео са енглеског издања Владан Добривојевић, Београд: Двери.

Корнелије Тацит (2006), *Анали*, превод Љиљане Црепајац, Београд: Тема.

Свето Писмо Старога и Новога Завјеша (2007), Београд.

Свето Писмо Старога и Новога Завјеша (1987), превод Ђуре Даничића и Вука Стефановића Караџића, Београд.

Bible, The King James V version (1836), Philadelphia.

Biblia Hebraica Stuttgartensia (2007), Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

English Babylonian Talmud, на <http://www.halakhah.com>, приступљено 31. 1. 2013. године

Гај Светоније Транквил (2012), *Дванаесет римских царева*, превод Николе Шопа, Београд: Дерета.

Septuaginta: Vetus Testamentum Graecum (1931–2008), 67 vols., Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Merk, A. прир. (1992), *Novum Testamentum Graece et Latine, Apparatu Critico Instructum*, Roma: Biblical Institute Press.

Литература

Болотов, В. В. (2009), *Историја древне Цркве у периоду до Константина Великога*, превод Ђорђа Лазаревића, Краљево: ЕУО Епархије жичке.

Глумац, Д. (1999), *Библијска археологија*, Београд–Србиње: Духовна академија Св. Василија Острошког.

Каравидопулос, Ј. (2005), *Увод у Нови Завјеш*, превод Ладе Јагушт, Београд – Шибеник: Истина.

Маневић–Шијачки, Б. (2001), *Грамаџика грчкој језика*, Београд: Плато.

Милошевић, Р. (2005), *Хронологија и календарологија*, Смедерево: Храм Светог апостола Луке.

Bušvik, N. (2005), *Kako razumeti jevrejski kalendar*, Beograd.

Eck, W. (2003), *The Age of Augustus*, Wiley.

Edersheim, A. (1881), *The Temple – Its Ministry and Services as They Were at the Time of Jesus Christ*, Boston.

Edersheim, A. (1888), *Sketches of Jewish Social Life*, London.

Edersheim, A. (1907), *The Life and Times of Jesus the Messiah*, New York.

Fotheringham, J. K. (1934), „The Evidence of Astronomy and Technical Chronology For the Date of the Crucifixion“, *Journal of Theological Studies* 35, 146–162

Goldberg, D. Dž., Rejner, Dž. D. (2003), *Jevreji – istorija i religija*, preveo sa engleskog Đorđe Trajković, Beograd: Clio.

Hoehner, H. W. (1977), *Chronological Aspect of the Life of Christ*, Michigan: Zondervan Publishing House.

Humphreys, C. J. (2011), *The Mystery of the Last Supper*, Cambridge: Cambridge University Press.

Isaacs, H. (2009 [1836]), *Ceremonies, Customs, Rites and Traditions of the Jews*, London: Cornell University Library.

Kostenberger, A. J. (2009), *The Cradle, the Cross, and the Crown: An Introduction to the New Testament*, Nashville.

Lauterbach, J. Z., *Rabbinical essays*, на <http://www.2besaved.com/2BSDayStartExtra.html>, приступљено 31. 1. 2013.

Maier, P. L. (1989), „The Date of the Nativity and Chronology of Jesus“, у Jerry Vardaman & Edwin M. Yamauchi (уп.), *Chronos, Kairos, Christos: Nativity and Chronological Studies*, Eisenbrauns, 113–129.

Mommsen, T. (1999), *A History of Rome Under the Emperors*, New York.

Smith, W. (1865), *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, Boston.

Smith, W. (1870), *A Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, Vol. I, Boston.

Smith, W. (1870), *A Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, Vol. II, Boston.

Smith, W. (1870), *A Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, Vol. III, Boston.

Vardaman, J. (1962), „A New Inscription Which Mentions Pilate as ‘Prefect’“, *Journal of Biblical Literature*, Vol. 81, 70–71.

Примљено: 26. 3. 2013.

Одобрено: 12. 4. 2013.

THE PROBLEM OF THE PASSOVER IN THE GOSPELS

Nikola Z. Popović
Eparchy of Šabac

***Summary:** Old Testament Passover has always been the most important thing in Jewish service and spiritual and religious life. This holiday represents celebration and remembrance of Jewish people crossing the Red Sea, escaping from the slavery and death of Egypt, to a life of freedom in the desert. Christ's death and resurrection was around / on Passover fulfilling its essence of being a holiday of crossing, this time from death to eternal life. Gospels are testimonies of this happening, but they give us different information about the date when Christ celebrated Passover. This article has a goal to draw attention to certain facts to help solve Passover's problem. First, these are some general facts about the holiday of Passover, with particular reference to the problem of sloughing paschal lamb and start of the time counting. This may supplement details of Passover from Gospel, as well as trying to determine the sufferings and resurrection of the Lord Jesus Christ, and all the while emphasizing the historical character of the calendar and Passover.*

***Key words:** Jesus Christ, gospels, John the Baptist, calendar, synoptic gospels, Passover, passover lamb, high priests of Israel, prefects of Judea, roman emperors, tetrarchs.*